

DOI: 10.15276/EJ.02.2023.6
DOI: 10.5281/zenodo.8128552
UDC: 327.5:33
JEL: F51, F63, F6

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

THE IMPACT OF INTERNATIONAL CONFLICTS ON ECONOMIC DEVELOPMENT

Serhii M. Sarbash
Mariupol State University, Mariupol, Ukraine
ORCID: 0009-0009-4880-8846
Email: sarbashs@ukr.net

Received 07.06.2023

Сарбаш С.М. Вплив міжнародних конфліктів на економічний розвиток. Оглядова стаття.

У статті досліджується вплив міжнародних конфліктів на економічний розвиток і зростання в сучасних умовах глобального середовища. Акцентовано на тому, що нові загрози та виклики знаходять своє відображення у змінах принципів глобального розвитку. Країна швидше за все ініціює військовий конфлікт, коли вона відчуває найвищий ступінь економічного спаду, а також коли рівень економічного уповільнення країни-агресора є більшим від тієї країни, проти якої розпочато війну, авторитарні країни ініціюють воєнну агресію проти економічно залежної та політично несхожої іншої країни. Ще більше ситуація загострюється, коли йдеться про авторитарну країну із слабкими демократичними інститутами.

Ключові слова: конфлікт, міжнародний конфлікт, глобалізація, глобальне середовище, економічний розвиток

Sarbash S.M. The Impact of International Conflicts on Economic Development. Review article.

The article is an attempt to study impact of international conflicts on economic development and growth under the modern conditions of global environment. It is accentuated that the new threats and challenges are reflected in the changes going on in the principles of global development. A country is most likely to initiate a war conflict when it feels the highest degree of economic decline or when the aggressor country's level of economic deceleration is higher than that in the country faced by a war. Autocratic countries initiate military aggressions against economically independent and politically different countries. The situation becomes even worse when it comes to an autocratic country with weak democratic institutes.

Keywords: conflict, international conflict, globalization, global environment, economic growth

Джерела і мотиви, природа міжнародних конфліктів знаходяться в центрі уваги наукових розвідок дослідників, серед яких Гарсія-Алонсо М., Данн Дж., Левін П., Сміт Р. [1], Хегре Х., Гейтс С. Еллінгсен Т. Гледіч П. [2], Колліер П., Хоффлер А. [3], Кребс Л., Седерман Л., Хаг С. [4], Річардсон Л. [5], Сандлер Т. [6], Тейлер Т. [7], Хайнес К. [8] та інші. Дослідженню економічних наслідків конфліктів представлено в дослідженні Сандлера Т. [6]. Оскільки форми збройних конфліктів і війн залежать від конкретних історичних умов [9], відповідно, не тільки передумови конфліктів, а й форми їх прояву та впливу будуть мати конкретну специфіку та неповторність.

Метою статті є дослідження впливу міжнародних конфліктів на економічний розвиток і зростання в сучасних умовах глобального середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження

Систематизація економічних теорій та концепцій безпекового розвитку за логіко-послідовною та історичною еволюцією доводить, що природа міжнародних конфліктів визначається відносинами розподілу власності, ресурсними інтересами та залежністю, рівнем соціально-економічного розвитку та зростання, екологічною дискримінацією, територіальними спорами тощо. Найбільш розповсюдженим є визначення природи конфлікту, переважно, із урахуванням ресурсних інтересів або можливостях отримання вигоду в реаліях економіки військового часу. Наявні дослідження доводять важливість відповідних економічних умов для виникнення конфлікту (Silwal, Anderton, Brauer, Coyne, and Dunne, 2021 [10]), серед яких виділяють бідність, відсталість, безробіття, низькі темпи економічного зростання, екологічну дискримінацію, низький рівень освіти, ресурсну залежність, територіальні спори тощо. Сучасні тенденції диктують умови, при яких необхідно враховувати безліч загроз та складових компонентів конфлікту, що передбачає проведення об'єктивного аналізу альтернативних моделей та алгоритмів поведінки суб'єктів глобального безпекового середовища, із урахуванням наступних складових: як ризик виникнення конфлікту, його тривалість, імовірність повторення, можливість зниження вірогідності застосування насильницьких заходів примушення, сприяння закріпленню та просуванню до стабільного миру.

У попередніх дослідженнях Сарбаш С.М. [11] доведено, що сучасні глобальні трансформації не тільки пов'язані із формуванням єдиної інтегрованої глобальної системи, під їх впливом відбувається зміна структури міжнародних економічних відносин, трансформується характер відносин між суб'єктами світової економіки. Виклики та загрози впливають формування економічної безпеки на різних рівнях [12,

13]. Нові загрози та виклики знаходять своє відображення у змінах принципів розвитку економіки миру та економіки конфлікту [14]. Традиційно, відповідно до економічних концепцій, що розглядають мирну економіку, виробництво, торгівля і накопичення багатства є цілком мирними видами діяльності, тоді як, відповідно до засад економіки конфліктів, привласнення ресурсів носить примусовий або насильницький характер (табл. 1).

Таблиця 1. Економіка конфлікту VS економіка миру

Економіка миру	Тип зв'язку	Економіка конфлікту
Економіка благодійності <i>Одностороннє і добровільне надання ресурсів, державні субсидії, допомога благодійних організацій, державна іноземна допомога</i>	односторонній	Економіка привласнення <i>Примусове чи насильницьке привласнення ресурсів</i>
Економіка обміну <i>Взаємовигідний обмін, що передбачає функціонування економіки у вільному, приватному та конкурентному середовищі</i>	двосторонній	Економіка взаємної загрози <i>Взаємні загрози та насильство (наприклад, війна)</i>

Джерело: складено автором за матеріалами [14]

Скорочення військових бюджетів у період закінчення «холодної війни» на тлі значних інновацій у військовій сфері призвели до змін у структурі оборонної промисловості. Розвиток військової справи та технологій, трансформація принципів ведення бойових дій сприяли появі таких видів конфлікту, як асиметрична війна, де технологічна перевага будь-якої держави вже не є гарантією її безпеки. Військова перевага відводить важливу роль у міжнародних відносинах великим країнам-виробникам озброєнь, бо оборонний сектор через свою специфіку являє важливу частину національного виробництва, тому рішення що приймаються в цій галузі мають особливий вплив на національні економічні структури [15]. Вплив військових витрат на економічне зростання залишається дискусійним питанням.

Еволюція внутрішніх та зовнішніх загроз, з якими стикаються країни, також мають важливе значення, оскільки військові витрати, з одного боку, можуть чинити негативний вплив на економічне зростання, з іншого перед обличчям зовнішніх загроз вони можуть йому сприяти. Особливої уваги заслуговують методи фінансування дефіциту, які пов'язані з різними макроекономічними диспропорціями: з інфляцією через друг грошей, використання валютних резервів із початком валютних криз, зовнішні запозичення з кризами зовнішнього боргу. Боргові зобов'язання, що витрачені на купівлю зброї, також можуть впливати на внутрішні відсоткові ставки з можливим зворотнім зв'язком із рівнем інвестицій приватного та державного секторів [16].

Окрім аналізу військових витрат в структурі ВВП, важливими можуть бути такі параметри, як: інституційна структура країни і тип уряду, що розподіляє витрати, підзвітність і прозорість військових бюджетів. Одночасно, в умовах конфлікту його можна і слід розглядати вже як відповідну форму бізнесу [10], що пов'язаний із придбанням зброї, рекрутингом, підготовкою та навчанням персоналу, захопленням територій, логістикою та ланцюгами поставок, науково-дослідні роботи та інновації, отриманням економічних вигод від діяльності приватних військових компаній тощо. Окрім цього, конфлікт виступає й специфічним засобом привласнення багатства, оскільки, найчастіше, він пов'язаний із використанням ресурсів захоплених територій, привласненням награвованого майна, капітальних інвестицій, споживчих товарів, культурних та історичних цінностей, рабство тощо. Для країни, проти якої спрямована агресія, вплив на економіку пов'язаний, в першу чергу, із людськими втратами, із руйнуванням об'єктів критичної інфраструктури, порушенням торгових, інвестиційних, освітніх процесів, складністю постконфліктного розвитку.

Дослідження впливу конфлікту на економічні показники можна проводити, використовуючи структуру, розроблену для емпіричного вивчення економічного зростання [17-19]). У цій структурі розглядаються чотири складові, які присутні в кожній економіці та змінюються з часом, причому кожна з них має норму накопичення (норму заощаджень, або норму технологічного прогресу) і норму руйнування (норму амортизації). Разом, ці величини і темпи їх зміни визначають як очікуваний рівень багатства, так і темпи зростання економіки. Вплив конфлікту на економіку, можна описати з точки зору аналізу наступних складових:

фізичний капітал:

— руйнування фізичного капіталу – руйнування об'єктів критичної інфраструктури, комунікацій, об'єктів енергетичного сектору;

— скорочення інвестицій – війна, спричиняє втечу капіталу, зростають відсоткові ставки, спостерігається дефіцит в бюджеті, знижується рівень власних заощаджень;

населення:

— зменшення кількості та якості населення – загибель у боях, голод, хвороби, руйнування системи охорони здоров'я;

- викривлення ринків праці – примусова праця, рабство; людський капітал
- руйнування людського капіталу – людський капітал залишає країну під час конфлікту через міграцію та погіршення стану здоров'я;
- скорочення інвестицій у людський капітал – зниження рівня або руйнування освітнього процесу або зниження його рівня і темпів розвитку; загальна продуктивність;
- технологічні інновації – країни економічні лідери в ході міжнародних конфліктів отримують імпульс до вдосконалення і додаткових інвестицій в розробку сучасних технологій (пов'язаний з цим аргумент припускає, що війна приносить користь, сприяючи підвищенню духу конкуренції);
- переривання виробничих і ринкових операцій – блокування свободи пересування та закриття ринків змінюють рівень регулювання торгівлі і виробництва (Міністерство оборони Ліберії, наприклад, вирішило скасувати всі ринкові дні на час війни (IRIN, "Liberia: rebels take Gbah" 19 червня 2002 р.).

За результатами щорічного моніторингу економіки миру, яке проводить Institute for Economics and Peace [20], глобальні економічні наслідки впливу воєнних конфліктів та насильства станом на початок 2022 року склали 16,5 трильйонів доларів США, що еквівалентно 10,9% світового ВВП, або 2117 доларів на людину. Військові витрати формують більшу частину економічних наслідків насильства та конфліктів – 46,7%, на внутрішні безпекові заходи припадає 27%. Слід підкреслити, що вплив військових витрат має мультиплікативний ефект. Структура глобальних економічних наслідків конфліктів та насильства представлена в табл. 2.

Таблиця 2. Структура глобальних економічних наслідків конфліктів та насильства, млрд. дол. США

Тип	Показник	Прямі витрати	Непрямі витрати	Мультиплікативний ефект	Всього
Збройні конфлікти	Смертність унаслідок конфлікту	11,7	–	11,7	23,4
	Втрати ВВП	–	106,7	–	106,7
	Біженці та вимушені переселенці	3,8	382,4	3,8	390,0
	Стрілецька зброя	11,3	–	11,3	22,6
	Тероризм	0,4	4,2	0,4	5
Міжособистісне насильство та самонасильство	Страх	–	70,3	–	70,3
	Вбивство	93,6	891,6	93,6	1 078,8
	Ув'язнення	70,9	–	70,9	141,8
	Самогубство	1,0	755,0	1	757,0
	Насильницькі злочини	47,5	467,9	47,5	562,9
Запобігання насильству	Видатки на внутрішню безпеку	2 157,7	–	2 157,7	4 315,4
	Військові витрати	3 855,4	–	3 855,4	7 710,8
	Розбудова миру	12,1	–	12,1	24,2
	Миротворчість	8,8	–	8,8	17,6
	Приватна безпека	635,9	–	635,9	1 271,8
Всього		6 910,1	2 678,1	6 910,1	16 498,3

Джерело: складено автором за матеріалами [21]

У 2021 році 132 країни світу збільшили свої військові витрати порівняно з попереднім роком, і лише 29 країн їх скоротили. Війна в Україні у 2022 вже призвела до подальшого зростання витрат на оборону в багатьох країнах. Військові витрати подвоїлися з 1980 року до майже 2 трлн. дол. Одночасно, витрати на розбудову та підтримку миру становили у 2021 році лише 41,8 млрд. дол., що дорівнює лише 0,5% військових витрат. У десяти країнах, які найбільше постраждали від насильства, економічна вартість насильства в середньому становила 34% ВВП у 2021 році, порівняно з 3,6% в десяти найменш постраждалих країнах.

Глобальні військові витрати, які збільшувалися помірними темпами з 2014 року, з 2022 року отримав поштовх у 2022 році. Багато країн НАТО пообіцяли збільшити свої оборонні бюджети до рівнів, ближчих або вищих за рекомендовані НАТО (2% ВВП). За прогнозними оцінками вже найближчим часом оборонний бюджет НАТО може збільшитися на 7% [21]. Про збільшення військових витрат оголосив й Китай – на 7,1% порівняно із попереднім роком.

Переважно, в економічних дослідженнях основна увага приділяється встановленню прямих зв'язків між військовими витратами та економічним зростанням. Недостатня увага приділяється визначенню

потенційних непрямих каналів впливу (зовнішні чинники або побічні ефекти). Причини цього полягають у тому, що кожен канал потенційно може мати двосторонній (позитивний і негативний) вплив на зростання. Так, імпорт озброєнь може сприяти залученню новітніх технологічних процесів до місцевої промисловості, хоча, найімовірніше, економіка виграє від додаткових інвестицій, в першу чергу, в цивільну промисловість, а прагнення до військових технологій може витіснити ресурси для інвестицій в цивільний сектор, що негативно вплине на показники економічного зростання [22].

У країнах, які не в змозі ефективно розвивати свої податкові інститути, зростання витрат на безпекову сферу призводить до стиснення інших секторів економіки, а втрата контролю над експортними товарами призводить до ще більшої втрати іноземної валюти. У відповідь на це, уряди намагаються покрити дефіцит шляхом випуску військових облігацій або збільшення грошей в обігу. Останнє збільшує внутрішню інфляцію, а зростання внутрішнього боргу поглиблює наслідки імовірних ризиків, підвищуючи внутрішні процентні ставки та витісняючи приватні інвестиції. Збільшення витрат на оборону під час конфлікту, як правило, оплачується за рахунок скорочення фінансування соціальної сфери. Із скороченням витрат на охорону здоров'я і ростом попиту на медичні послуги, цей сектор, як правило, сильно страждає, що призводить до довгострокових наслідків. Тому, для підтримки мінімального рівня витрат на суспільні блага та соціальні послуги, урядам необхідна ефективна фіскальна політика, яка дозволить в тому числі задовольнити фінансові потреби військової сфери. Однак, не слід забувати, що більший за необхідний ресурс для військових дій може сприяти затягуванню конфлікту. Тому в окремих випадках потрібно зосередитись на розробці економічних заходів, які підтримають мирні процеси [23].

Оцінити співвідношення військових витрат і економічного зростання складно, оскільки такий двосторонній причинно-наслідковий зв'язок між випуском продукції та військовими витратами має різноспрямовану кореляцію. Так, відповідно проведених досліджень, результати яких наведено в табл. 3, лише 20% (138 міжкраїнових) виявили позитивний вплив військових витрат на економічне зростання, 44% негативний вплив, решта мали невизначені результати.

Таблиця 3. Аналіз статистики досліджень співвідношення військових витрат і економічного зростання

Тип	Кількість досліджень	Позитивна кореляція, %	Негативна кореляція, %	Невизначена кореляція, %
Між країнами	138	19.6	44,2	36,2
Тематичні дослідження (країна)	93	25.8	28,0	46,2
<i>Всього</i>	231	21.6	37,5	40,5
<i>Дослідження проведені після закінчення «холодної війни»</i>				
Між країнами	77	19.5	49,4	31,2
Тематичні дослідження (країна)	51	29.4	23,5	47,1
<i>Всього</i>	128	22.7	39,1	38,3

Джерело: складено автором за матеріалами [10]

Що стосується тематичних досліджень окремо взятих країна, то найчастішим результатом є невизначена кореляція впливу (46%), тоді як позитивні й негативні результати були виявлені у 26% і 28% досліджень відповідно. До 2000 року міжкраїнні дослідження з більшою ймовірністю давали невизначені результати, але в разі включення даних після закінчення «холодної війни» і використання вдосконалених економетричних методів нові дослідження показують переважно негативний зв'язок. При цьому, твердження про те, що військові витрати сприяють зростанню, практично не підтверджується, але також цілком зрозуміло, що важливим є історичний контекст: дослідження конкретних країн можуть виявити позитивний ефект.

Слід зазначити, що у сучасних дослідженнях економіки конфлікту поступово розширюється область дослідження шляхом розширення джерельної бази відносно ресурсного потенціалу; ідентифікації причинно-наслідкових зв'язків та впливу між показниками економіки конфлікту; розширення досліджень не тільки прямих, а й непрямих наслідків та побічних ефектів конфлікту, серед яких особливо слід виділити дослідження проблематики внутрішньоопереміщених осіб та біженців; виокремлення питань зміни клімату у дослідженні передумов виникнення конфліктів, впливу міграції на розвиток безпекового середовища [24]. Окрім цього, можна також підкреслити, що у дослідженнях окремо вивчається частота конфліктів, які стосуються досліджень конкретної країни (чи то разова ситуація, чи то країна циклічно входить в конфлікт і виходить з нього [25, 26]).

У дослідженні World Bank Group, підкреслено, що національні багатства у вигляді природних ресурсів є фактичною причиною багатьох повстань і воєн, а наявність потенційної вигоди є мотивацією для насильства, як з боку державних суб'єктів, так і з боку недержавних суб'єктів (повстанці, транснаціональні корпорації, організовані злочинні групи, тощо). Отримані результати свідчать про те,

що країни, добробут яких значною мірою залежить від експорту сировинних товарів, у тому числі сільськогосподарської продукції та природних ресурсів, є дуже схильними до громадянського насильства. Перелічені нижче механізми дають розуміння взаємозв'язку між природними ресурсами та характером конфлікту [27-29]):

1. Природні ресурси можуть виступати джерелом фінансування повстань, розпочатих з інших причин, тим самим збільшити шанси протестуючих на успіх.

2. Якщо природні ресурси зосереджені в певному регіоні країни, це може підштовхнути незадоволені групи до думки, що державне утворення, яке відокремилось, може бути життєздатним або навіть процвітаючим.

3. Видобуток корисних копалин може викликати невдоволення через вимушену міграцію або їх несправедливий розподіл, створюючи цим передумови конфлікту (Сьєрра-Леоне та Нігерії).

4. Уряди, які покладаються на природні ресурси, а не на ефективну податкову систему, не потребують створення сильних державних інститутів, що в свою чергу унеможливує своєчасну та адекватну реакцію потребам свого соціуму.

5. Наявність природних ресурсів може бути стимулом для третіх сторін, держав і корпорацій, брати участь у громадянських конфліктах або навіть сприяти їх розпалюванню (наприклад, сепаратистська кампанія в Катанзі (Конго) була підтримана, якщо не спровокована, бельгійською фірмою "Union Minière du Haut Katanga". А французька нафтова корпорація "Elf" вчинила дії, які призвели до ескалації конфлікту в Республіці Конго (Браззавіль), намагаючись захистити свої нафтові інтереси в регіоні).

Слід зазначити, що транснаціональний бізнес стикається із суттєвою критикою за свою діяльність в зонах конфліктів і в країнах, де порушуються права людини. Дії, спрямовані проти бізнес-діяльності, яка сприяє розпалюванню конфліктів низької інтенсивності або завдає шкоди навколишньому середовищу, також мають відповідні наслідки. Так, деякі неурядові організації, наполягають на прийнятті законодавства про розкриття корпораціями своїх відносин з військовими та поліцейськими силами. Лобювання цього питання поширюється також на корпорації, які не розташовані в зонах конфлікту, але торгують з тими, що там знаходяться. Вивчаючи статистику учасників сучасних конфліктів відзначається значний рост категорії недержавних або суб'єктів без юридичного статусу. Так, аналіз даних ACLED про конфлікти і місця подій за 1989-2018 рр. свідчить, що на нествановлених суб'єктів припадало 32% нападів на неозброєних цивільних осіб та 16% заповдіяних смертельних випадки, а недержавні суб'єкти (повстанці або ополченці) становлять додатково в сумі 49% і 68% відповідно [30]. Виявлені державні діячі склали решту 19% та 16%, – це свідчить про те, що сама природа організованого насильства, змінюється через відкриття участі держави. Завдяки чому, окремі суб'єкти економічної діяльності потрапили в категорію «невійськового конфлікту», що означає постійні жертви на рівні війни в країнах, які офіційно не перебувають у стані війни (регіональний приклад Центральної Америки – Беліз, Коста-Ріку, Сальвадор, Гватемалу, Гондурас, Нікарагуа і Панаму, які нарівні з країнами Центральної та Південної Азії за індексом розвитку людського потенціалу (HDI), але всі сім також входять до першої двадцятки країн світу з найвищим рівнем нерівності доходів, і протягом десятиліть регіональні показники вбивств були одними з найвищих у світі).

Враховуючи різноманітні комбінації взаємозв'язку між природними ресурсами і джерелами конфліктів, можуть виникати, відповідно, різні форми політичного реагування. В одних випадках необхідно боротися з фінансуванням повстанців, в інших з міжнародними корпораціями та їх відносинами з національними урядами, в третіх – регулювати фіскальну політику та запровадити ефективну політику стабілізації цін. У свою чергу, легальні активи можуть приносити користь як урядам, так і повстанцям, нелегальні активи, швидше за все, принесуть користь повстанцям, ніж урядам. Окрім того, нелегальні активи впливають на тривалість конфлікту, оскільки групи, які займаються незаконною торгівлею, з більшою ймовірністю отримують вигоду в стані конфлікту. Аналогічний аргумент можна навести стосовно того, наскільки глобальні ринки є прозорими і регульованими. Такі товари, як алмази, продаються на міжнародних ринках з низьким рівнем прозорості та можуть сприяти фінансуванню як повстанських груп, так і урядів, в той час як нафтаресурси, продаються на більш регульованих ринках, і як правило, приносять вигоду тільки урядам [31, 32].

Висновки

Таким чином, підсумовуючи, можна зазначити. Нові загрози та виклики знаходять своє відображення у змінах принципів розвитку економіки миру та економіки конфлікту. Формами економіки миру виступають: економіка благодійності (одностороннє і добровільне надання ресурсів, державні субсидії, допомога благодійних організацій, державна іноземна допомога) та економіка обміну (взаємовигідний обмін, що передбачає функціонування економіки у вільному, приватному та конкурентному середовищі). Формами економіки конфлікту виступають економіка привласнення (примусове чи ненасильницьке привласнення ресурсів) та економіка взаємної загрози (взаємні загрози та насильство (війна)).

Вплив конфліктів на економічний розвиток має двосторонній характер – як позитивний (фінансування військових витрат має мультиплікативний ефекти), так і негативний (людські втрати, руйнування об'єктів критичної інфраструктури, порушення торгових, інвестиційних, освітніх процесів, складність постконфліктного розвитку тощо). Конфлікт виступає специфічним засобом привласнення

багатства, оскільки, найчастіше, він пов'язаний із використанням ресурсів захоплених територій, привласненням награваного майна, капітальних інвестицій, споживчих товарів, культурних та історичних цінностей, рабство тощо. Конфлікт може набути ознак відповідного бізнесу, що пов'язаний із придбанням зброї, рекрутингом, підготовкою та навчанням персоналу, захопленням територій, логістикою та ланцюгами поставок, науково-дослідні роботи та інновації, отриманням економічних вигод від діяльності приватних військових компаній тощо. Характер впливу військових витрат на економічне зростання має прямий (внутрішні чинники), непрямий (зовнішні чинники та побічні ефекти) та мультиплікативний ефект, кожен з яких потенційно може мати двосторонній (позитивний і негативний) причинно-наслідковий вплив на зростання.

Різноманіття природи походження і джерел міжнародних конфліктів формує відповідні напрями економічних політик із урахуванням особливостей суб'єктів конфліктів, тривалості конфлікту, сегменту ринку, в якому виникає конфлікт тощо. Відповідно, подальші наукові дослідження міжнародних конфліктів у сучасному глобальному середовищі передбачають виявлення регіональних особливостей їх розвитку, що прийтиме удосконаленню наявних регіональних безпекових комплексів.

Abstract

The article is an attempt to study impact of international conflicts on economic development and growth under the modern conditions of global environment. It is accentuated that the new threats and challenges are reflected in the changes going on in the principles of global development and in the economy of the conflict.

The objective of the article is to study the causes of international conflicts and the peculiarities of their impact on economic development and growth in the current global environment.

The diversity of the origins and sources of international conflicts forms the appropriate directions of economic policies, taking into account the characteristics of the conflicts subjects, the duration of the conflict, the segment of the market in which the conflict arises, etc.

The scale of global peace and security is expanding, and the architecture of modern global security management is a huge and fragmented system that is not able to fully cope with the latest trends.

There are such forms of global economy as the economy of charity that is acquiring features of unilateral and voluntary allocation of resources, government subsidies, and the economy of exchange that presents mutually beneficial exchange and implies functioning of the economy in free, private and competitive environment. The forms of the economy of conflict are the economy of appropriation as coercive or non-coercive appropriation of resources and the economy of mutual threat that is acquiring features of violence and war, etc.

A country is most likely to initiate a war conflict when it feels the highest degree of economic decline or when the aggressor country's level of economic deceleration is higher than that in the country faced by a war. Autocratic countries initiate military aggressions against economically independent and politically different countries. Thus, initiation of an international conflict may bring the related advantages to leaders of countries where internal problems are being accumulated and where economic development is slowing down. The situation becomes even worse when it comes to an autocratic country with weak democratic institutes.

Список літератури:

1. Dunne J.P. Managing asymmetric conflict / J.P. Dunne, M. Garcia-Alonso et al. // *Oxford Economic Papers*. – 2006. – Vol. 58. – Pp. 183-208.
2. Hegre H. Toward a Democratic Civil Peace? Democracy, Political Change, and Civil War, 1816-1992 / H. Hegre, T Ellingsen, S. Gates, P. Gleditsch // *American Political Science Review*, 2001. – Vol. 95(1). – Pp. 33-48.
3. Collier P. Greed and Grievance in Civil War / P. Collier, A. Hoeffler // *Oxford Economic Papers*. – 2004. – Vol. 56(4), pp. 563-595 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ssrn.com/abstract=630727>.
4. Cederman L. Democratization and Civil War: Empirical Evidence / L. Cederman, S. Hug, L. Krebs // *Journal of Peace Research*. – 2010. – 47(4). – Pp. 377-394.
5. Richardson L.F. Arms and insecurity – a mathematical study of the causes and origins of war. / L.F. Richardson. Literary Licensing, LLC, 2012.
6. Sandler T. Economic analysis of conflict / T. Sandler // *Journal of Conflict Resolution*. – 2000. – Volume 44. – Issue 6. – Pp. 723-729.
7. Theiler T. The microfoundations of diversionary conflict / T. Theiler // *Security Studies*. – 2018. – Volume 27, Issue 2. – Pp. 318-343.

8. Haynes K. *Diversionsary conflict: Demonizing enemies or demonstrating competence?* / K. Haynes // *Conflict Management and Peace Science*. – 2017. Volume 27, Issue 2. – Pp. 337-358.
9. Фурсіна Н.А. Теорія виникнення військових конфліктів, воєн / Н.А. Фурсіна // *Економіка та держава*. – 2018. – № 12. – С. 81-88. DOI: 10.32702/2306_6806.2018.12.81.
10. *The Economics of Conflict and Peace* / Silwal, Shikha Basnet, Anderton, Charles H., Brauer, Jurgen et al. Cambridge Books, Cambridge University Press, 2021.
11. Сарбаш С.М. Глобальна трансформація та сучасні тенденції розвитку безпекового середовища / С.М. Сарбаш // *Вісник Маріупольського державного університету*. Сер.: Економіка. – 2022. – Вип. 23. – С. 78-99. DOI: 10.34079/2226-2822-2022-12-23-78-99.
12. Булатова О.В. Виклики, загрози та ризики формування національної економічної безпеки: глобальний та національний рівень / О.В. Булатова, Е.В.Федоров // *Вісник Маріупольського державного університету* Серія: Економіка, 2022. – Вип. 23. – С. 52-65.
13. Зварич Р. Локальні конфлікти в глобальній економіці / Р. Зварич // *Світ фінансів*. – 2020. – № 2(63). – Pp. 88-101. DOI: 10.35774/sf2020.02.088.
14. Brauer J. *Conflict and Peace Economics: Retrospective and Prospective Reflections on Concepts, Theories, and Data* / J. Brauer, Ch.H. Anderton // *Defence and Peace Economics*. – 2020. – Volume 31, Issue 4. – P. 444.
15. Heikki Patomäki. *The Political Economy of Global Security: War, Future Crises and Changes in Global Governance* / Heikki Patomäki // Routledge. – 2007. – Pp. 312.
16. Dunne, J.P. *Military Expenditure and Debt in South America* / J.P. Dunne, S. Perlo-Freeman, A. Soydan // *Defence and Peace Economics*. – 2004. – 15(2). – Pp. 173-187.
17. Solow R.M. *Growth Theory: an Exposition, 2nd edition* / Solow R.M. Oxford: Oxford University Press, 2000.
18. Durlauf S.N. *The new empirics of economic growth* / S.N. Durlauf, D.T. Quah // *CEP discussion paper*, no. 384. – 1998.
19. Temple, J., *The New Growth Evidence* / J. Temple // *Journal of Economic Literature*. – 1999. – 37(1), March. – Pp. 112-156.
20. Institute for Economics & Peace. *Economic Value of Peace 2021: Measuring the global economic impact of violence and conflict*, Sydney, January 2021. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2021/01/EVP-2021-web-1.pdf>.
21. Institute for Economics & Peace. *Global Peace Index 2022: Measuring Peace in a Complex World*, Sydney, June 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2022/06/GPI-2022-web.pdf>.
22. Brzoska M. *Research Communication: The Military Related External Debt of Third World Countries* / M. Brzoska // *Journal of Peace Research*. – 1983. – 20(3). – Pp. 271-277.
23. Gershenson D. *Civil Conflict: Ended or Never Ending?* / D. Gershenson, H.I. Grossman // *Journal of Conflict Resolution*. – 2000. – 44(6). – Pp. 808-822.
24. Brzoska M. *Climate Change, Migration and Violent Conflict: Vulnerabilities, Pathways and Adaptation Strategies* / M. Brzoska, Ch. Fröhlich // *Migration and Development*. – 2016. – 5(2). – Pp. 190-210.
25. Dunne J.P. *Military Expenditure, Economic Growth and Heterogeneity* / J.P. Dunne, N. Tian // *Defence and Peace Economics*. – 2015. – 26(1). – Pp. 15-31.
26. Dunne J.P. *Conflict Determinants in Africa* / J.P. Dunne, N. Tian // *The Economics of Peace and Security Journal*. – 2019. – 14(2). – Pp. 21-31.
27. Collier P. *Rebellion as a quasi-criminal activity* / P. Collier // *Journal of Conflict Resolution*. – 2000. – 44(6), pp. 839-853.
28. Collier P. *On the Incidence of Civil War in Africa* / P. Collier, A. Hoeffler // *Journal of Conflict Resolution*. – 2002. – 46(1), pp. 13-28.
29. Collier P. *Greed and Grievance in Civil Wars* / P. Collier, A. Hoeffler // *CSAE Working Paper*. – 2002. – Series 2002-01. Centre for the Study of African Economies, University of Oxford.
30. Anderton Ch.H. *Genocide and Mass Killing Risk and Prevention: Perspectives from Constrained Optimization Models* / Ch.H. Anderton, J. Brauer In: Ch.H. Anderton and J. Brauer (eds.). *Economic Aspects of Genocides, Other Mass Atrocities, and Their Prevention*. (pp. 143-171). – New York: Oxford University Press, 2016.
31. Ross M. *Oil, Drugs, and Diamonds: How Do Natural Resources Vary in their Impact on Civil War?* / M. Ross Working paper: UCLA, 2002.
32. Snyder R. *Does lootable wealth breed civil war? Resource extraction and political order in comparative perspective* / R. Snyder // *Working Paper presented at the American Political Science Association Meetings*. Boston, 2002.

References:

1. Dunne, J.P., Garcia-Alonso, M., Levine, P. & Smith, R. (2006). Managing asymmetric conflict. *Oxford Economic Papers*, 58, p. 183-208 [in English].
2. Hegre, H., Ellingsen, T., Gates, S. and Gleditsch, P. (2001). Toward a Democratic Civil Peace? Democracy, Political Change, and Civil War, 1816-1992. *American Political Science Review*, 95(1), pp. 33-48 [in English].
3. Collier, P. & Hoeffler, A., (2004). Greed and Grievance in Civil War. *Oxford Economic Papers*, 56(4), pp. 563-595. Retrieved from: <https://ssrn.com/abstract=630727> [in English].
4. Cederman, L., Hug, S., & Krebs, L. (2010). Democratization and Civil War: Empirical Evidence. *Journal of Peace Research*, 47(4), p. 377-394 [in English].
5. Richardson, L.F., (2012). Arms and insecurity – a mathematical study of the causes and origins of war. Literary Licensing, LLC [in English].
6. Sandler, T. (2000). Economic analysis of conflict. *Journal of Conflict Resolution*, 44(6), pp. 723-729 [in English]
7. Theiler, T. (2018). The microfoundations of diversionary conflict. *Security Studies*, 27(2), pp. 318-343 [in English].
8. Haynes, K. (2017). Diversionary conflict: Demonizing enemies or demonstrating competence? *Conflict Management and Peace Science*, 27(2), pp. 337-358 [in English].
9. Fursina, N.A. (2018). Theory of emergence of military conflicts, wars. *Ekonomika ta derzhava*, 12, pp. 81-88. DOI: 10.32702/2306_6806.2018.12.81 [in Ukrainian].
10. Silwal, Shikha Basnet, Anderton, Charles H., Brauer, Jurgen, Coyne, Christopher J. and Dunne, J. Paul, (2021). *The Economics of Conflict and Peace*. Cambridge Books, Cambridge University Press [in English].
11. Sarbash, S.M (2022). Global transformation and modern trends in the development of the security environment. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu*. Ser.: Ekonomika, 23, p. 78-99. DOI 10.34079/2226-2822-2022-12-23-78-99 [in Ukrainian].
12. Bulatova, O.V., & Fedorov, E.V. (2022). Challenges, threats and risks of formation of national economic security: global and national level. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu Seriiia: Ekonomika*, 23, pp. 52-65 [in Ukrainian].
13. Zvarych, R. (2020). Local conflicts in the global economy. *Svit finansiv*, 2(63). pp. 88-101. DOI: 10.35774/sf2020.02.088 [in Ukrainian].
14. Brauer, J., & Anderton, Ch.H. (2020). Conflict and Peace Economics: Retrospective and Prospective Reflections on Concepts, Theories, and Data. *Defence and Peace Economics*, 31(4), p. 444 [in English].
15. Heikki Patomäki (2007). *The Political Economy of Global Security: War, Future Crises and Changes in Global Governance*. Routledge, pp. 312 [in English].
16. Dunne, J.P., Perlo-Freeman, S., & Soydan, A. (2004). Military Expenditure and Debt in South America. *Defence and Peace Economics*, 15(2), pp. 173-187 [in English].
17. Solow, R.M. (2000). *Growth Theory: an Exposition*, 2nd edition. Oxford: Oxford University Press [in English].
18. Durlauf, S.N., & Quah, D.T. (1998). The new empirics of economic growth. *CEP discussion paper*, no. 384 [in English].
19. Temple, J. (1999). The New Growth Evidence. *Journal of Economic Literature*, 37(1), March, pp. 112-156 [in English].
20. Institute for Economics & Peace (2021). *Economic Value of Peace: Measuring the global economic impact of violence and conflict*, Sydney. Retrieved from: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2021/01/EVP-2021-web-1.pdf> [in English].
21. Institute for Economics & Peace (2022). *Global Peace Index: Measuring Peace in a Complex World*, Sydney. Retrieved from: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2022/06/GPI-2022-web.pdf> [in English].
22. Brzoska, M. (1983). Research Communication: The Military Related External Debt of Third World Countries. *Journal of Peace Research*, 20(3), pp. 271-277 [in English].
23. Gershenson, D. & Grossman, H.I. (2000). Civil Conflict: Ended or Never Ending? *Journal of Conflict Resolution*, 44(6), pp. 808-822 [in English].
24. Brzoska, M., & Fröhlich, Ch. (2016). Climate Change, Migration and Violent Conflict: Vulnerabilities, Pathways and Adaptation Strategies. *Migration and Development*, 5(2), pp. 190-210 [in English].
25. Dunne, J.P., & Tian, N. (2015). Military Expenditure, Economic Growth and Heterogeneity. *Defence and Peace Economics*, 26(1), pp. 15-31 [in English].
26. Dunne, J.P., & Tian, N. (2019). Conflict Determinants in Africa. *The Economics of Peace and Security Journal*, 14(2), pp. 21-31 [in English].

27. Collier, P. (2000). Rebellion as a quasi-criminal activity. *Journal of Conflict Resolution*, 44(6), pp. 839-853 [in English].
28. Collier, P., & Hoeffler, A. (2002). On the Incidence of Civil War in Africa. *Journal of Conflict Resolution*, 46(1), pp. 13-28 [in English].
29. Collier, P., & Hoeffler, A. (2002). Greed and Grievance in Civil Wars. CSAE Working Paper, Series 2002-01. Centre for the Study of African Economies, University of Oxford [in English].
30. Anderton, Ch.H. & Brauer, J. (2016). Genocide and Mass Killing Risk and Prevention: Perspectives from Constrained Optimization Models. In: Ch. H. Anderton and J. Brauer (eds.). *Economic Aspects of Genocides, Other Mass Atrocities, and Their Prevention*. New York: Oxford University Press, pp. 143-171 [in English].
31. Ross, M. (2002). Oil, Drugs, and Diamonds: How Do Natural Resources Vary in their Impact on Civil War? Working paper: UCLA [in English].
32. Snyder, R. (2002). Does lootable wealth breed civil war? Resource extraction and political order in comparative perspective. Working Paper presented at the American Political Science Association Meetings. Boston [in English].

Посилання на статтю:

Сарбаш С.М. Вплив міжнародних конфліктів на економічний розвиток / С.М. Сарбаш // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. – 2023. – № 2 (24). – С. 56-64. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No2/56.pdf>.
DOI: 10.15276/EJ.02.2023.6. DOI: 10.5281/zenodo.8128552.

Reference a Journal Article:

Sarbash S.M. *The Impact of International Conflicts on Economic Development* / S.M. Sarbash // *Economic journal Odessa polytechnic university*. – 2023. – № 2 (24). – P. 56-64. – Retrieved from <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No2/56.pdf>.
DOI: 10.15276/EJ.02.2023.6. DOI: 10.5281/zenodo.8128552.

